

ROMANTISMUL GERMAN

Ricarda Huch e cea mai însemnată prozatoare germană de la finele secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. S-a născut în 1864 într-o familie de negustori din Braunschweig. A urmat, între 1887 și 1892, studii de istorie, filozofie, filologie și istorie la Zürich, fiind una dintre primele femei din Europa cu educație academică. Și-a luat doctoratul în filozofie cu o lucrare de istorie elvețiană. A lucrat ca profesor de liceu și ca asistent la Biblioteca Națională din Zürich, a trăit o vreme la Trieste, apoi, ca scriitor profesionist, la München, Berlin, Viena, Heidelberg, Jena. Distinsă cu premiul Goethe (1931) și premiul Wilhelm Raabe (1944). În perioada nazistă a preferat expatrierii „emigrația internă”; în 1933 a demisionat din Academia prusiană (fusese prima femeie admisă cu trei ani în urmă), în semn de protest față de noile stări de lucruri din Germania. A murit în 1947. Spirit nobil, independent, justițiar, cu o vie conștiință a libertății și demnității umane, atrasă predilect de personalități, epoci și evenimente istorice frământate, răsturnătoare de valori (Risorgimento, Războiul de Treizeci de Ani, Reforma lui Luther, romantismul, Revoluția de la 1848). A scris poezie lirică, nuvele, romane, eseuri, memorii, biografii, studii istorice. A publicat printre altele: *Gedichte* (1891), *Erinnerungen von Ludolf Ursleu dem Jüngere* (1893), *Die deutsche Romantik* (1899–1902); *Aus der Triumphgasse*, 1902; *Seifenblasen*, 1905; *Geschichte von Garibaldi* (1906–1907); *Das Leben des Grafen Federigo Confalonieri* (1910), *Der grosse Krieg in Deutschland* (1912–1914), *Gottfried Keller* (1914), *Wallenstein* (1915), *Luthers Glaube* (1916), *Der Fall Deruga* (1917), *Alte und neue Götter* (1930), *Deutsche Geschichte, 1934–1937* (1947), *Frühling in der Schweiz* (1938), *Weisse Nächte* (1943).

RICARDA HUCH

ROMANTISMUL GERMAN

ECLOZIUNE, EXPANSIUNE ȘI DECĂDERE

Ediție revăzută

Traducere din germană și prefață de
VIORICA NIȘCOV

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Sorin Mărculescu
Coperta: Ioana Dragomirescu Mardare
Tehnoredactor: Florin Paraschiv
DTP: Dan Dulgheru
Corector: Cristina Jelescu

Ricarda Huch
Die Romantik. Blütezeit, Ausbreitung und Verfall
1. Auflage dieser Ausgabe August 1985
Veröffentlicht von der Rowohlt Verlag GmbH
© 1951 by Rainer Wunderlich Verlag
Hermann Leins, Tübingen

© HUMANITAS, 2011, pentru prezenta ediție românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HUCH, RICARDA

Romantismul german / Ricarda Huch; pref., trad.: Viorica Nișcov. –
București: Humanitas, 2011

Bibliogr.

Index.

ISBN 978-973-50-1702-6

I. Nișcov, Viorica (pref.; trad.)

821.112.2.09

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

FRAȚII SCHLEGEL

O ceată de tineri, bărbați și femei, năvălește cuceritor peste masa lătită și trândavă a Germaniei. Vin precum, în urmă cu veacuri, blondele triburi germanice ale migrației: aventuroși, încredințați de izbândă, pătrunși cu evlavie de propriile moravuri și de propriul mod de viață, răsturnând cu semeț dispreț vechea cultură putredă. Venerație sfioasă în fața puterii superioare, pe care alcătuirea rafinată a Imperiului Roman totuși a insuflat-o cuceritorilor barbari, romanticii n-au simțit defel. S-au opus antecesorilor lor, ale căror slăbiciuni le cunoșteau prea bine și ale căror calități le impuneau prea puțin; admirația li se îndrepta înapoi, către timpul îndepărtat în care credeau a afla curat întipărită marca proprie a neamului lor.

Strălucirea solară, de tineri migratori victorioși, învăluie orbitor mica ceată neînfricată. Ei se aseamănă, cel mai bine, tocmai cu acele triburi migratoare, înfloritoare și geniale, care au pierit curând în țara străină unde voiseră să se înrădăcineze, cedând urmașilor roadele luptelor lor. Ei și-au istovit forța în risipa îndrăzneată a primului atac, s-au desfătat copilăros și nepăsător în izbânzi ușoare asupra unor adversari slabi și disprețuiți, și-au vărsat, fără să fi fost nevoie, doar din plăcerea luptei și a încăierării, sângele înșpumat, și-au risipit bunurile și nu au dăinuit. Peste splendoarea fericite a triumfurilor lor atârnă, umbrind greu, nu fără glorie, dar pentru început fără izbândă, sfârșitul timpuriu, care-i transformă în figuri tragice.

Cel socotit căpetenia micului grup bătaios, Wilhelm Schlegel, nu a fost un strateg de geniu, un stăpânitor prin grație divină, în fața căruia să se fi aruncat oricine, venerând în el, fără voie, o forță elementară. Avea o conștiință limpede și cuprinzătoare, dar aproape cu totul exteroară; era un om al tactului și al clarității; în jurul său – nicio vâlvătaie de atotputernică pasiune; doar o țâșnire de artificii multicolore, provocatoare, ținând de o minte iute, îi fulgera în priviri. Ușor, elegant,

prietenos, cu purtări cavalerești, gata oricând să mânuiască pumnalul grațios modelat al spiritului său scăpărător – așa trebuie să ni-l închipuim în momentele sale bune. „În mod evident, te iubesc cel mai mult“, îi scria, tandru, fratele său, „atunci când ești fericit“. Ar fi trebuit să moară tânăr, în plinătatea succesului. Tragicul destinului său implacabil a stat tocmai în aceea că i-a fost dat să trăiască atât de mult și să cunoască bătrânețea, de care toată viața s-a temut și pe care a presimțit-o cu spaimă. Acest mod de a se agăța de tinerețe nu se datora faptului că i-ar fi lipsit puterea ori bunăvoința de a lua lucrurile în serios. Lucrând, tânărul ușuratic a devenit chiar un pedant erudit, așa cum de altfel va subzista în amintirea generațiilor următoare, generații care nu vor mai avea nicio înțelegere pentru „trufașii ștregari divini“, cum îi numea Wieland pe frații Schlegel. Și azi el e cunoscut mai cu seamă ca cercetătorul temeinic, ca traducătorul neobosit care spunea despre sine: „În picioare, în mers, în stare de veghe, în pat, în călătorie chiar, la fel ca și sub paza Larilor, veșnic compunând poezii.“ Amestecul acesta de grație, superficialitate și pedanterie vine dintr-o carență de pondere. Îi lipsea ceva din propria-i masă, din acel sâmbure subconștient care alcătuiește temelia personalității. Totul se poate explica pornind de aici: în relațiile cu femeile, bunăoară, incapacitatea de a simți și stârni mari și temeinate pasiuni. A căutat și aflat ușor simpatia femeilor, plăcut cum era, cu licărirea umedă în ochii căprui strălucitori care putea să-i facă privirea atât de atrăgătoare. Dar numai fericirea înșelătoare a fluturului, numai grația vieții jucăușe a unui tânăr i-au fost ursite, niciodată însă îndestularea plină, mândră a unei naturi viguroase. Karoline, singura femeie pentru care a avut un sentiment autentic, profund, atât pe cât era el în stare, Karoline, trebuie spus, nu l-a iubit niciodată cu adevărat. În al douăzeci și cincilea an al vieții lui, fratele său mai tânăr îi scria, prevenindu-l: „N-aș dori să-ți consideri epoca tinereții și juvenilitatea dragostei tale drept întreaga-ți viață... De ce-ai voi să vezi pretutindeni în sfârșitul dragostei juvenile sfârșitul splendorii vieții tale? Ea ar trebui, de fapt, să-ți întărească și să-ți desăvârșească entuziasmul din suflet, pentru ca mai apoi, la vârsta bărbăției, obiectul său să fie voința și gândurile sinelui tău mai bun.“ „Poți! Numai să vrei“, continua Friedrich. Dar nefericitul Narcis, care își uita de sinele său mai bun, îndrăgostit cum era de imaginea tremurătoare din undele nestatornice, nu putea nici măcar să mai voiască. Dacă nu mai putea fi tânărul entuziast, blond și neînfricat, atunci nici nu mai voia să mai trăiască. Era

lipsit cu totul de simțul grandorii și, de aceea, incapabil de a recunoaște, iubi și voi grandoarea. Or, aceasta din urmă se afla în miezul tuturor îndemnurilor delicate și afectuoase pe care Friedrich i le adresa: atunci când îl prevenea împotriva împrăștierii, moarte a oricărei măreții, măreția nefiind posibilă decât prin concentrarea tuturor forțelor; când îl ruga să nu-și slăbească entuziasmul, când se temea ca o anume răceală venind din insatisfacții să nu pună stăpânire pe el. „Ura străveche împotriva rațiunii“ nutrită de Wilhelm era un temei continuu de discordie între cei doi frați, „idiosincrazia lui Wilhelm față de rațiune, de gândire“ îl împiedica, spunea Friedrich, să înțeleagă de pildă grandoarea personalității lui Schiller. Prin rațiune Friedrich înțelegea facultatea de a avea idealuri; el o numea instinct fundamental, instinct al eternității. Și chiar dacă Wilhelm compune versuri precum:

*Ich wollte dieses Leben
Durch ein unendlich Streben
Zur Ewigkeit erhöh'n*¹

asta nu însemna decât că avea suficient bun-gust și era îndeajuns de înțelept pentru a ști ce trebuie să facă și cum trebuie să fie. Instincte fundamentale însă nu avea, era exact tot ceea ce îi lipsea cu desăvârșire. Chiar și vanitatea penibilă, mereu rănită, la care era osândit își avea originea în această lipsă. E ciudat cum toți oamenii vanitoși lasă impresia unui vid interior! Având sentimentul că le lipsește pe dinăuntru miezul hrănitor, le este continuu foame de alți oameni din care să se poată nutri. Ei nu țin de acele ființe bune despre care Solomon spunea, în proverbe, că se satură cu ele însele. Vanitatea înlocuiește conștiința de sine, ea este ca un soi de corset, de suport ortopedic, de la care se așteaptă să dea celui care îl poartă înfățișarea unui om drept, puternic, un fel de autosugestie: căci dacă omul slab nu s-ar supraestima, lipsa încrederii în sine l-ar prăbuși. Acea iubire de sine la care se referea Friedrich când scria „cine se iubește pe sine este pe drumul de a deveni mare“, lui Wilhelm îi lipsea. El era ca o navă fără balast, făcută să navigheze doar pe ape mici, liniștite.

În momentele în care inima îi îngăduia să fie întru totul sincer cu sine, își mărturisea că în artă cununa cea mai frumoasă îi era refuzată. Atunci, supărat, își stigmatiza, cum spune Friedrich, cu numele de

¹ Această viață aș dori, / Și nesfârșit aș năzui / S-o-nalț în veșnicie. (Toate echivalențele românești ale versurilor citate îi aparțin lui Radu Niculescu.)

„talent de traducător“ puterea-i de a pătrunde în lumea interioară a marilor spirite. Dar câtă receptivitate la frumos, câtă înțelegere pentru geniul străin, cât extraordinar simț al limbii și ce uimitoare memorie împerecheată cu silință neobosită s-au adunat laolaltă pentru ca nemuritoare traducere din Shakespeare să ia ființă, ele nu vor putea fi niciodată îndeajuns de subliniate! Și totuși, citind traducerea, pe Shakespeare îl retrăim, la el ne gândim, nu la Wilhelm Schlegel. Personalitatea lui Schlegel poate fi regăsită doar în propriile-i opere. Poeziile lui ne învață, subtil, că tot bunul-gust și toată știința despre ceea ce este și despre ceea ce nu este frumos nu pot înlocui acea forță care operează tainic și produce orbește lucrul bun. Cât de limpede a văzut el aici! „Existența noastră“, afirma Schlegel într-un rând, „se sprijină pe incompreensibil, iar poezia care izvorăște din astfel de adâncuri nu îl poate pur și simplu dizolva. Poporul, pentru care merită să scrii, și-a păstrat în această privință, ca în multe altele, o mentalitate firească; a înțelege totul, respectiv a voi să pricepi totul cu rațiunea este, cert, o pretenție foarte nepopulară. Exemple vor ilustra ideea. Biblia, așa cum circulă ea azi în popor, este numai foarte imperfect înțeleasă, ba chiar multiplu rău înțeleasă, și totuși ea este o carte extrem de populară. Modificată de noii noștri exegeți spre a deveni general accesibilă, ea își va pierde, neîndoielnic, mare parte din popularitate. Vechile cântece bisericești, în special cele catolice, pline de mistică și cuprinzând alegorii din cele mai îndrăznețe, erau și rămân extrem de populare; nu însă și cele noi care le-au luat locul, lipsite de imagini și de elan, concepute rațional și limpezite ca apa. De ce? Pentru că în uniformitatea lor respingătoare ele nu trezesc defel atenția, nu ating prin nimic sufletul și nu îl transpun în miezul a ceea ce nu îi este accesibil prin instruire formală. Într-un cuvânt, cel ce vrea să scrie ceva pentru popor, ceva care să-i depășească nevoile pământești, nu trebuie să fie un inexperimentat în magia albă sau în arta revelației prin cuvânt și semn“.

Dar el însuși nu era magician. Nu avea în sine nimic, absolut nimic demonic. Din poeziile sale de dragoste lipsește timbrul dulce al senzualității tari, și numai gustul său sigur l-a ferit de a introduce în schimb aceea voluptate picantă care apare în special în poeziile lui umoristice de nuanță satirică.

Sora sa Charlotte a intuit just atunci când l-a comparat cu Wieland; după părerea ei, cea mai bună și mai eficientă critică o poate profesa un autor, încercând să devină scriitor mai bun decât cel criticat; în acest

sens, spunea ea, Wilhelm ar fi în stare să pornească la luptă cu Wieland. Lui Wilhelm nu îi lipsea aproape niciodată grația, o grație însă prea elegantă pentru a fi cea a unui copil al naturii. Nu grația izvorâtă din forță îi însuflețește poeziile; este în ele ceva plutitor, ca și cum instinctele nu l-ar apăsa cu greutatea necesității lor. Senzații delicate, pornite din creier, trec adiind ușor; netezimea și vidul de baloane de săpun al acestor presupuse pasiuni pot îndispune; în schimb, versurile nu ne apasă niciodată cu grea melancolie sufletul, trădând încătușarea în spirit a poetului. I-am dori parcă mai mult sânge pământesc în vine, căci este ca o floare desprinsă, fluturândă, prin a cărei delicată tijă sucurile pământului nu mai pot urca.

S-a depășit pe sine – cum spunea și Goethe – doar o singură dată: atunci când a scris pentru Karoline, care îi devenise în sfârșit soție, dedicația la traducerea lui *Romeo și Julieta*. Poate că i-a slujit atunci și cunoașterea profundă a operei lui Shakespeare. Dar nu a fost numai atât; justificând, cu finețe, inteligența poetică a lui Shakespeare care-și pune eroii să moară pe culmile fericirii și ale dragostei pentru a nu-i lăsa să supraviețuiască iubirii lor și să sufere astfel o moarte și mai sfâșietoare, Schlegel intuia, poate, cu grea melancolie, primejdia ce stăruia în chiar ființa și destinul său. Nicio priveliște ostilă nu sperie iubirea, ea prinde în luptă curaj și nu se înfioară să-și aștearnă lângă morți culcuș –

*Ach, schlimmer drohn ihr lächelnde Gefahren,
Wenn sie des Zufalls Tücken überwand.
Vergänglichkeit muß jede Blüt' erfahren:
Hat aller Blüten Blüte mehr Bestand?
Die wie durch Zauber fest geschlungen waren,
Löst Glück und Ruh und Zeit mit leiser Hand,
Ach, jedem fremden Widerstand entronnen
Ertränkt sich Lieb' im Becher eigner Wonnen.²*

Străbate prin aceste versuri o tristețe autentică și pură. Palpitația înăbușită a unei melancolii înfricoșate în fața propriei slăbiciuni și

² Ah! După ce-a învins a sorții viclenie, / Mai greu o împresoară primejdii zâmbitoare. / Prea trecătoare florilor le este dat să fie. / E oare floarea florilor cu mult mai trăitoare? / Pe cei îmbrățișați, strâns, ca-n vrăjitorie, / Orb, timpul îi dezbină cu adieri ușoare. / Ah! Izbăvită de orice străină vrăjmășie / Iubirea se cufundă-n abis de desfătare.

efemerităţii a fost sentimentul cel mai adânc și mai autentic pe care Wilhelm l-a încercat vreodată, și pretutindeni unde acest simțământ apare, regăsim, fie și vag, acea tainică vrajă ce se desprinde din elementele naturii și din om:

*Nicht bloß die Blume welkt, das Duftgewebe
Der Frühe reißt, entflieht des Lenzes Prangen,
Nicht bloß erleichen junge Rosenwangen,
Dem Geist auch droht's, daß er sich überlebe,
Wie kühn er erst auf freien Flügeln schwebe,
Dumf g'nügsam bleibt er bald am Boden hangen.
O wißt Ihr für sein grenzenlos Verlangen,
Weis' oder Dichter, keinen Trank der Hebe?*³

Carențele naturii lui Wilhelm nu excludeau, firește, și mari calități: „Sănătos și puternic, el nu se interesa de psihologie“, scria odată Karoline, voind să-i aducă prin aceasta, neîndoielnic, un omagiu. Nu despica omul pe dinlăuntru, cum devenise pe atunci modul de reprezentare al scriitorilor moderni care nu izbuteau decât arareori să înfățișeze în chip viu un fenomen în întregul său. „Ai fost lăudat din belșug la familia Frommann“, îi scria Karoline altă dată. „S-a spus despre tine că poți ceea ce vrei și că faci ceea ce poți și că ești o comoară de onestitate.“ Într-adevăr, langoarea, vagul, divagația nesfârșită a majorității romanticilor lui nu îi erau proprii. Tot ce a scris, chiar dacă nu este atât de adânc și de important pe cât ar fi putut să fie, constituie totuși un întreg rotund, are o formă. Dispunea de ceea ce numim tehnică ori virtuozitate. O anume iscusință în acțiune și execuție îl făceau în viața practică superior tovarășilor săi care se mulțumeau, în parte, să croiască imense planuri. A și devenit de aceea directorul, purtătorul de cuvânt, editorul, ordonatorul, stimulatorul grupului; și azi el continuă să fie cunoscut ca șef al școlii romantice. În calitate de campion al noutății și al valorii în literatură, de adversar al literaturii proaste, Wilhelm Schlegel este, în orice caz, dintre toți romanticii, cel care a dat cel mai mult; el a fost vocea care a chemat neobosit la luptă.

³ Nu doar parfumul zorilor – sau floarea – se-ofilește, / Nu doar a primăverii splendoare-i trecătoare, / Nu doar obrazul tânăr, trandafiriu, pălește, / Ci *spiritul*, el însuși, pieirea îl pândește. / Pe cât de îndrăzneț în liber zbor plutește / La început, pe-atât de jalnic la urmă se târăște. / O, înțelepți, al Hebei balsam unde e oare / Pentru-a lui nostalgie, ce nu are hotare?

CUPRINS

<i>Prefață. Viorica Nișcov: Ricarda Huch – poezia istoriei</i>	5
Frații Schlegel	23
Karoline	41
<i>Athenäum</i>	52
Novalis	65
Apolo și Dionysos	78
Caracterul romantic	102
Filozofia romantică	126
Noua religie	147
Schiller și Goethe	162
Viața	177
Iubirea romantică	196
Ironia romantică	216
Cărți romantice	230
Basmul	244
Arta simbolică	254
Vechea religie	266
Moartea	279
Privire de ansamblu	297
Răzlețirea	300
Frumoase străinătăți și familiare meleaguri nordice	319
Concepția romantică despre lume	331
Științe noi	343
Numărul romantic	353
Omul în concepția romantică despre lume	358
Animalul în concepția romantică	377
Vieți romantice	384

Brentano	413
E. T .A. Hoffmann	432
Fețele nocturne ale literaturii	448
Catolicism romantic	459
Arta infinitului	473
Medici romantici	483
Politica romantică	505
Lupta și înfrângerea	524
Perspective	539
<i>Bibliografie</i>	547
<i>Indice de nume</i>	553